

НОУ-ХАУ ЦЕНТЪР
ЗА АЛТЕРНАТИВНИ ГРИЖИ
ЗА ДЕЦА — НБУ

Приемна грижа

Драги читатели,

С известно закъснение продължаваме темата от предния Бюлетин - приемната грижа. В това наше издание представяме опита на две неправителствени организации – Фондация „За нашите деца“ и Институт за социални дейности и практики в развитието на тази услуга.

Препоръчваме ви да мобилизирате аналитичното си мислене когато четете тези материали, защото представеният опит поставя основите на нова и чужда за културата ни практика в социалната работа. Тъй като в голяма степен развитията на един процес зависят от неговото зачеване и история, като съвременници на създаването на приемната грижа, ние сме в отговорната позиция да си задаваме непрекъснато въпроси, за това какви са успехите на приемната грижа, как тя допринася за развитието на децата.

През изминалата седмица завърши конференцията на EUSARF. Това е международна организация, чиято мисия е осигуряването на качествени грижи за деца, които живеят извън семейството си в страни, които има по-дълга традиция на детска грижа. Представени бяха много изследвания, които показват, че приемната грижа твърде често не предоставя оптималната среда за развитие, че „приемните“ деца често имат трудности в училище, приемат психоактивни вещества, чувстват се изолирани от общността. Големият проблем за тях е приключването на грижата и неизбежното напускане на приемното семейство.

За страна като България, която все още поставя началото на тази услуга, подобни изводи могат да са добър ориентир за това кои са пропуските, които трябва да се имат предвид при създаването на системата тук. Във връзка с този въпрос, завършваме Бюлетина като цитираме думите на приемен родител. Тя споделя предизвикателствата, които стоят пред усвояването на тази нова за обществото ни роля. Тези предизвикателства са свързани с регламентите, които често са в конфликт с реалните потребности на приемния родител, както и с нагласите към новите и непознати за общността форми на отглеждане на най-уязвимите деца на България.

Не се колебайте да ни пишете по въпросите на приемната грижа, да задавате въпроси, свързани с представените материали, както и да търсите пряк диалог с нас и помежду ви. Бюлетинът ни има тази цел.

Ноу Хау Център

Приносът на неправителствените организации

Фондация „За нашите деца“

Фондация „За Нашите Деца“ е наследник на международните организации Европейски детски тръст и ВсякоДете. Понастоящем ние сме българска организация, доставчик на услуги за най-уязвимите деца в България. Имаме 20 годишен опит в развитието на хуманитарни програми за деца и семейства, пилотни практики на алтернативите на домовете за деца /превенция на изоставянето, реинтеграция и приемна грижа/ и в управлението и доставянето на социални услуги.

Приемната грижа е кауза за целия екип на фондацията ни. Започнахме развитието ѝ в България през 1997 г. като адаптирахме опита на британски специалисти към българските условия. Така се родиха първите 9 приемни семейства с 12 настанени деца в гр. Пловдив и гр. Хасково през периода 2000 г. – 2002 г. Това ни зареди с увереност и ние продължихме като организация да подкрепяме развитието на приемната грижа. През следващото десетилетие предоставихме нашите познания за създаване на нормативна уредба по приемна грижа, изграждане на компетентност на екипи да развиват приемната грижа в КСУДС, гр. Пловдив и региона, в КСУ и ОЗД, гр. Монтана, в ЦОП „Св.София“, ЦОП „За Деца и Родители“ – гр. Пловдив, в Център за приемна грижа в гр. София. През годините сме организирали 13 кампании за набиране на приемни семейства и сме подкрепили над 200 приемни семейства. В момента работим с около 50 приемни семейства и настанените в тях деца на територията на София и Пловдив.

За около десетилетие, посвещавайки се на развитието на приемната грижа в България, ние стигнахме до едно ниво на развитие на грижата, което според нас бе сериозно застрашено от няколко фактора. На първо място, като че ли ентузиазмът на част от специалистите да развиват приемната грижа се „биеше“ в стена от административни пречки и често водеше до отказване на откликналите семейства. Не беше много ясно кой какви роли изпълнява в процеса на приемна грижа и кой в крайна сметка е клиентът – детето или семейството.

Второто много сериозно предизвикателство пред екипа на фондацията бе как се измерва успешността на приемната грижа. Различни участници в нея /ОЗД, общините, други НПО, семействата/ измерват приемната грижа с различни показатели – брой на кандидатите за приемни семейства, одобрени приемни семейства, настанени деца, приемни семейства без деца, приемни семейства, които се обвързват с децата, както биха се обвързали осиновителите /а дори и често искат да осиновят детето/.

На трето място, дори ако говорим за семейство като клиент на определени услуги, не можем да кажем, че в България има широко разпространени знания за семейството. Те се зараждаха успоредно с нашия опит и едва през последните 6 – 7 години, екипът на фондацията започна да се свързва с други професионални общности, които да допълват нашите компетенции и умения при работа със семейства и родителската функция. От 2005 г. във всички услуги и проекти от името на фондация „За Нашите Деца“ към екипите ни работят и фамилни терапевти и психолози - терапевти.

Що се касае до най-важната страна на приемната грижа – детето, контекстът около него, в който развиваме приемната грижа е изключително напрегнат. Едва ли ще е пресилено да кажа, че познанието за децата, които са в системата на обществена грижа /било институционална, резидентна или приемна/ в България е ново поле за всяка от системите около тях – академична и изследователска, системата за закрила на детето, доставчиците на социални услуги за деца и семейства, професионалните общности, семействата и изобщо гражданите на страната, които очакваме с ентузиазъм да стават приемни семейства. В същото време, последните изследвания, а и опитът ни с приемни семейства показва, че децата, нуждаещи се от грижа извън родното семейство са тежко травмирани, но и с много съпротивителни сили, които напоследък наричаме в професионалните общности резилиънс (resilience).

Междувременно, докато в България се полагаха основите на приемната грижа, не само от нас,

но и от много други участници – АСП, ОЗД, НПО, стотици и хиляди граждани, домове за деца, на световната арена вече се говореше от определени общности, че приемната грижа не може да изпълни своята задача и повтаря ефектите на институциите – отглежда деца без да им дава повече от това, което биха получили в една групова форма на грижа. Тези твърдения звучаха доста плашещо на фона на процесите в България и понякога съвпадаха със собствения ни опит в приемната грижа.

Преминавайки през тези процеси на приемната грижа, екипът на фондацията развива през последните години практика, която да е по-фокусирана върху естеството на човешките отношения, уважението и подкрепата като основни потребности на всяко човешко същество. Осъзнавайки собствените си ограничения, ние потърсихме внимателно практика, с която бихме искали да се идентифицираме. Този модел намерихме в лицето на един световен лидер в приемната грижа – Core Assets. От 2010 година те ни помагат да развиваме нашата практика по приемна грижа в нейната сложност и едновременно с това да я съобразим изцяло с естеството на човешките отношения, които произтичат от нея. Подкрепа, която получаваме от Core Assets е в рамките на предаване и адаптиране на модели в приемната грижа, които са фокусирани върху нейното управление, социалната работа, терапията в контекста на приемната грижа, административните и други професионални отношения. Предимството на партньорството ни с Core Assets е, че те работят в над 10 страни в света и опитът, който ни предоставят може да бъде сверяван с други страни – Англия, Шотландия, Ирландия, Финландия, Швеция, Германия, Канада, САЩ, Австралия, Нова Зеландия, Япония и Сингапур.

Вътрешни стандарти за добра практика на приемна грижа

От 2011 г. във фондацията се въвеждат стандартите за най-добра практика на приемната грижа на Core Assets. Това са базисни стандарти, които надграждат законодателството по приемна грижа в България и ни дават възможност за организиране на системите за работа по приемна грижа с ясен фокус на ниво дете/младяк, кандидат и приемно семейство, персонал.

Стандартите, които въвеждаме са

Стандарт 1

Осигуряване на безопасността на децата /младежите

Стандарт 2

Осигуряване на добро здравословно състояние и благополучие

Стандарт 3

Подкрепа за развитие и реализиране на потенциала

Стандарт 4

Насърчаване на принадлежността и роднинските връзки

Стандарт 5

Насърчаване на културните традиции и собствената идентичност

Стандарт 6

Насърчаване на усвояването на житейски умения

Стандарт 7

Насърчаване на участието на децата

Всеки стандарт казва какво да очаква настаненото дете, какво следва да направи приемното семейство и как фондацията да ги подкрепи.

Team parenting®

Екипното родителстване е патентован от Core Assets модел в приемната грижа. Той се основава на парадигмата, че не настаненото дете е клиент на терапията, а настаняването. Това включва приемното семейство и прекия служител на доставчика на приемна грижа, на настанителния орган, на здравната система, на училището, и всеки друг, който има отношение към конкретното дете, включително и биологичното семейство /в случай, че планът е да се поддържа контакт между детето и него/.

Моделът се основава на две групи теории и подходи – привързаността и системните теории. Той дава възможност на всички замесени в настаняването да рефлектират върху своята функция и да развиват отношенията си /природни и делови/, така че да се намалява напрежението на нивото на пряката грижа за детето и да се гарантира неговото развитие, чрез развитие на системите около него.

Актуализиране на подкрепящите услуги към семействата и настанените деца спрямо техните нужди

Процесът на специализация на екипа ни в приемната грижа води до постоянно допълване на подкрепата към приемните семейства и настанените в тях деца. За 2011 г. и 2012 г. пакетът от услуги към приемните семейства, с които работи фондация „За Нашите Деца“ включва следните услуги:

Пълно посредничество на всички отношения на приемното семейство със службите – ОЗД и други, свързани с настанените деца институции;

Набиране на необходимата информация за детето/ децата, които ще бъдат настанявани в семейството;

Обучение – преди одобрението и след одобрението по утвърдена във фондацията обучителна програма;

Групи за подкрепа;

Терапевтични услуги;

Включване в събития с други семейства и приемни/ биологични деца;

Предоставяне на материална подкрепа за отлеждане на детето, която е допълнителна към помоща, предоставена от ОЗД/ ДСП:

Пакети за новородени и храна за новородени;

Пакети за настаняване на дете според индивидуалните нужди;

Необходимо оборудване за отглеждане на детето, включително технически средства ако се отглежда дете с увреждания, които не могат да се предоставят от други институции.

Допълнителна на предоставена от ОЗД/ ДСП финансова подкрепа за посрещане на определени стандарти на грижа за настанено дете, които се проследяват седмично и месечно и включват супервизия на семейството, издаване на записки за развитието на детето в семейството, задължителни обучения по време на настаняванията;

24 часови услуги за критични инциденти и кризи в семейството;

Заместваща грижа:

През 2011 г. – 10 дни дневна грижа;

През 2012 г. – 14 денонощия в годината при пълна заетост на семейството с настаняване или настанявания;

Включване на децата в подходящи форми на дневна или почасова грижа/ заетост за развлечение и хобита.

Фондация „За Нашите Деца“ не познава в детайли различните практики по приемна грижа в страната. От друга страна през последните години към нашия екип се присъединиха редица колеги от системата за закрила на детето или други доставчици на приемна грижа. Ето някои от нещата, които те споделят за предимствата, които виждат в практиката ни по приемна грижа на фона на предишния си опит:

- Въвеждане на стандарти за приемна грижа, които гарантират сигурна и безопасна грижа и развитие на детето. Предоставяне на възможност за проследяване на ефекта от грижата върху детето, докато стандартите остават актуални във времето;

- Фокусът на работа е не просто върху детето, а върху всички сфери, касаещи развитието му. Това насочва сетивата на приемния родител върху тях и развива чувствителността му. От друга страна рефлектира и върху чувствителността на специалистите и засяга важните теми, касаещи детето;

- Записките, които приемните родители водят и практиката на задаване на основни области на развитие на детето са важни за развитието му във времето. Това предоставя възможност и за идентифициране на необходимост от подкрепа в отделните области. Изискването за начина, по който да се водят записките учи и приемният родител, и специалистите да избягват оценъчно отношение и интерпретации спрямо детето;

- От друга страна, фокусът е върху силните страни на приемния родител. Търси се балансът между силните страни и предизвикателствата. Дори и там, където има негативен опит в историята на приемния родител, се търси ползата от него в аспекта на ролята, която той ще заема;

- Включването на редица специалисти към екипа ни – терапевти, фамилни терапевти, неонатолог, педиатър, рехабилитатор, педагози, като част от екипа за оценка, обучение и подкрепящи услуги дава възможност за развитие на истинска подкрепа към семейството и детето;

- Изгражда се общност от приемни семейства и детска общност на настанени/ биологични деца;

- Взаимоотношенията, които се изграждат със семействата са партньорски и основани на инвестиране в тях /под формата на знания, умения, общи събития/ и целят да развият потенциала им.

Като цяло в момента в България не съществува ориентир за измерване на ефекта от приемната грижа. Това което сме си поставили като цел във фондацията в тази насока е проследяване на следното:

Развитието на детето в рамките на настанявания, които ние подкрепяме;

Регулярност на анализите на обратната връзка от приемните семейства;

Проучване на мнението на ключовите партньори за практиката ни по приемна грижа.

По отношение на проследяването на развитието на детето в приемното семейство, ние практикуваме месечно проследяване по ключови индикатори за детето, докато забележим устойчиви

тенденции в напредъка му след настаняването. Всички деца под приемна грижа, които подкрепяме през последните 3 години бележат значим напредък в развитието си. От друга страна ние включваме децата / според възрастта им/ в процесите на планиране на дейности за тях, вземане на решения и провеждането на детски събития и форуми, което дава възможност за развитие на тяхното чувство за принадлежност към общност.

Ето и част от обратната връзка, която подават към нас приемните семейства:

„Научих се как да показвам любов и близост и разбирам, кога съм приета от детето“;

„Осъзнах нуждата на детето да поддържа връзка с биологичното си семейство“;

„Разбрах защо трябва да се пази авторитетът на биологичните родители и идентичността на децата“;

„Осъзнах, какво мога и какво знам“;

„Харесва ми да бъда част от събитията с другите семейства. Много е хубаво, че можем да се веселим заедно!“

„Групата ми дава възможност да обсъждам всичко онова, което ме вълнува около семейството и притесненията за детето. Става по-лесно когато знаеш, че вече някой е преживял това, което сега ти е основна тревога. Това помага и дава готови решения!“

„Важно е, че има на кого да се облегна“.

Мнението на партньори на фондацията за резултатите от услугите ни по приемна грижа може да се обобщи в следното:

Прилагане на подход „Конкретно дете за конкретен приемен родител“;

В резултат на съвместната дейност се е забелязало рязко повишаване на броя на приемните семейства, като в момента като цяло приемната грижа се развива успешно;

Фондацията ефективно изпълнява ролята на посредник при работа по приемна грижа;

Работата по приемна грижа е организирана така, че създава условия за повишаване компетентността на всеки от участниците в процеса;

И един цитат: „Страхотно е това което правите и много трудно! Вие давате истинската подкрепа на децата и семействата.“

Практиката на фондация „За Нашите Деца“ по приемна грижа показва, че ефикасността на приемната грижа не може да бъде постоянна величина. Към момента ние я разглеждаме като променлива, въз основа на следните фактори:

- първоначални инвестиции за стартиране на развитието на приемната грижа и управление – персонал, системи за качество, обучения, физическо пространство, мобилни и 24 часови услуги, устойчивост;
- профилът на децата, които ще бъдат настанявани и от какви пакети услуги ще се нуждаят;
- плащания предоставяни от системата на АСП и други източници.

На база на нашия опит, ние имаме прогнози, които проверяваме в практиката си за периода 2011 г. – 2013 г. Тези наши прогнози са, че когато се настаняват деца с базисни нужди от грижа, стойността на едно подобно настаняване варира около 900 – 1000 лв. месечно. При деца, изискващи допълнителни услуги /които са услуги и към настаняването/, стойността може да достигне 1000 – 1700 лв.

Въпросите, на които екипът на фондация „За Нашите Деца“ търси отговори в развитието на практиката си по приемна грижа са свързани със следните области:

- разпределение на необходимите роли в приемната грижа спрямо детето и по налични в обществения ни живот компетентности, а не по мандати по подразбиране;
- комплексност на приемната грижа и необходимостта за повишаване на компетентността на всеки от партньорите и участниците в процеса на предоставянето на услугата – приемното семейство, доставчик на приемна грижа, настанителен орган, община, държавни структури;

- степен на готовност на професионалистите да се фокусират върху силните страни на семейството и готовност за партньорска комуникация с приемните семейства въз основа на вътрешно усещане и подход;
- развитие на чувствителност на приемните родители и разчитане и разбиране на посланията на децата;
- анализ на развитието на адаптирани от други страни практики в българския контекст;
- стойността на приемната грижа и как тя би определила мястото ѝ в процеса на деинституционализация.

По мнение на специалистите на фондацията, в голяма степен развитието на приемната грижа в България изпреварва развитието на професионалистите, които трябва да я подкрепят. Създаването на форуми за учене, където да се развиват компетенциите на социалните работници, терапевтите и администрацията за приемната грижа е важно, за да се компенсира процесът на липса на адекватно на практиката академично образование в социалната работа. Подобен форум създадохме наскоро с участието на редица наши партньори, с които споделяме практики по приемна грижа.

Разбира се, всеки доставчик на приемна грижа планира вътрешни обучения и развитие на персонала си. Когато обаче става въпрос за приемна грижа, е много трудно да се остане в ситуация, в която сме сигурни, че това, което правим е достатъчно и това ни го показват ежедневно семействата и настанените при тях деца, с които работим. Затова нашето веруване е, че работата по приемна грижа би могла да бъде успешна, ако постоянно се развива така, че да отговаря в максимална степен на нуждите на децата и семействата. Единствено тогава можем да твърдим, че създаваме положителна алтернатива за децата в риск в България.

Елка Налбантова
Директор „Развитие“
Фондация „За Нашите Деца“

Институт за социални дейности и практики

Институт по социални дейности и практики /ИСДП/ е неправителствена организация създадена през 2001 година. ИСДП има богат опит в разработване и реализиране на съвременна методика на работа по случай и предоставяне на социални услуги за деца и семейства в страната. Организацията създаде още през 2004 г. първия „Център за семейна подкрепа“, който по-късно се разви на национално ниво като услуга Звено „Майка и бебе“. От тогава на сам ИСДП работи успешно в полето на социалните дейности и услуги, включително приемна грижа, в общините Шумен, Пазарджик, София, Перник и Видин.

През 2006 година ИСДП, съвместно с Агенция АСА и по поръчка на ДАЗД и ПРООН за България, проведе Национално изследване относно нагласите към услугата „Приемна грижа“ в България. Целта на изследването беше да се проучат нагласите към съществуващата форма на регламентираната приемна грижа у нас, като същевременно се проучат и анализират факторите и условията за развитието на приемната грижа в България.

Изследване на нагласите към приемната грижа в България, беше проведено и през 2010 - 2011 година в рамките на международен проект "Право на Детето да има семейство: Приемна грижа в обектива"¹. Резултатите представят основните трудности и предизвикателства пред приемната грижа у нас и особено взаимодействието с биологичните родители на настанените в приемна грижа деца; участието на децата, съобразно възрастта им, в процеса на взимане на важни решения относно техния живот; смисълът на приемната грижа като подкрепа за детето или за семейството на детето и др. Изследването е в процес на

¹ „The Child Right to a Family: Foster Care under the Lens“, Amici dei Bambini, Synergia srl, Regione del Veneto – Segreteria Sanità e Sociale – Direzione dei Servizi Sociali – Servizio Famiglia, Regione Puglia, Comune di Bari – Ripartizione Solidarietà – Italia; Romanian Association of Health Psychology – RAHP, Aproapele Association, General Direction of Social Assistance and Child Protection 1[^] District Bucharest – GDSACP Sector 1 – Romania; Social Activities and Practices Institute – SAPI – Bulgaria; OUR Home Association (Polish name: Towarzystwo Nasz Dom) – Poland, Eurochild AISBL

финализиране от водещия партньор.

ИСДП предоставя услуги по „Приемна грижа“ в 6 области в страната (София – град, София област, Перник, Шумен, Видин и Пазарджик).

През 2007 година ИСДП реализира проект „Дете и семейство – агенция за приемни родители“, финансиран от МТСП, Фонд „Социално подпомагане. В рамките на проекта услугата приемна грижа беше предоставяна в 3 области на страната – София град, Перник и Кюстендил. Задачите по проекта бяха свързани с популяризиране и информиране на обществеността и различните институции за спецификата на приемната грижа; развитие на модел за работа с приемни семейства; създаване на мрежа за работа по приемна грижа; ангажиране на обществеността.

През 2009 година в партньорство с УНИЦЕФ, МСС -България и сдружение „Самаряни“ в рамките на Проект „Разширяване на модела на приемна грижа в България“, бяха създадени 9 Областни центъра по приемна грижа в следните области: Велико Търново, Габрово, Търговище и Смолян, управлявани от МСС, в София-град, София област, Перник и Шумен, управлявани от ИСДП и в Стара Загора. В резултат на проекта беше разработена програма за обучение на специалисти и кандидати за приемни родители, която беше апробирана в обучение на над 350 приемни семейства и над 200 социални работници от цялата страна от „Национален ресурсен център по приемна грижа“ (www.saribg.org, www.priemime.bg) осъществяван с финансовата подкрепа и партньорство на UNICEF. Ресурсният център има за цел да допринесе за качеството на приемната грижа, чрез обучения на специалисти за подбор, оценка и обучение на кандидатите за приемни родители и последващата помощ за тези кандидати. Ресурсният център издава Бюлетин по приемна грижа, който се разпространява в цялата страна и е насочен към повишаване на професионализацията на тази услуга. В тази посока са и дейностите по проект „Трансфер на френската квалификация - „приемни родители“² с водеща организация Софийски Университет „Св. Климент Охридски“, Институт по социални дейности и практики (ИСДП) координатор за България, в партньорство с ДАЗД и НАПОО, и от единадесет обучителни организации от пет страни /България, Франция, Румъния, Унгария и Гърция/. В резултат на проекта бяха разработени предложения за Държавни образователни изисквания за професията приемни родители.

Основните приоритети в националната политика за подкрепа на децата и семействата са деинституционализация на грижата за децата и развитието на алтернативни услуги, които ще гарантират правото на децата да растат в семейна среда. Наред с разработването на услуги в подкрепа на семейството, е необходимо да се разработят услуги, които заместват семейството. Най-ефективна сред тези алтернативни услуги е приемната грижа. Тя осигурява на детето сигурна семейна среда, когато родителите му нямат възможност да се грижат за него. В момента все още над 6000 деца живеят в специализирани институции.

Наред с необходимостта от увеличаване броя на приемните семейства, в страната стои въпросът за гарантиране качеството на услугата. Сериозен е проблемът, касаещ подготовката на специалисти, които да отговарят за подбора, оценката и обучението на кандидатите за приемни родители и последващата помощ за тези кандидати.

След старта на реформата в грижите за децата, в периода 2003 – 2006 г. беше създадена и нормативната рамка за развитието на приемната грижа, като основна алтернатива на институционалния модел на отглеждане на децата извън семейството. До 2009 г. обаче, тази услуга беше много слабо развита, предоставяше се само от някои неправителствени организации или от някои дирекции „Социално подпомагане“.

² „Transfert de la Certification Française ASSISTANT FAMILIAL – AFUE“

Трудното развитие на приемната грижа в страната показва необходимост от осмисляне на нейната същност и функция, от една страна и от друга от апробиране на нова организация на предоставяне. На първо място, поради недостатъчното осмисляне на същността на приемната грижа, съществуваше и продължава да съществува риск от повторение на основни негативни характеристики при предоставяне на алтернативна³ грижа у нас като дълъг период на настаняване, изолиране на родното семейство, «изоставяне» на детето там и пр. С други думи закрилата за детето често се преживява от него като раздяла, като откъсване от семейството му. Сякаш се приема, без да се твърди официално, че благосъстоянието на детето може да бъде постигнато и без семейството му. В нашата страна практиката показва, че често противопоставяме категорично интереса на детето от правата на родителите му и не сме достатъчно чувствителни към страданието на детето и към страданието на семейството.

Този риск се дължи и на модела на предоставяне – централизиран подход на съсредоточаване на цялата власт за услугата в държавните ДСП, които не притежават необходимия капацитет и като количество и като компетентност да предоставят тази услуга. В резултат приемните семейства не се оценяват, подготвят и най-вече подкрепят и рискът от дискредитиране на услугата е налице. Рискът се увеличава в малките общини, където ресурсите са още по-оскъдни.

Подходът на работа на организация се базира на разбирането, че най-добрият интерес на детето е в запазване на връзката му с родното семейство. Под връзка не се разбира непременно връщане на детето в неговото семейство, а запазване на отношенията на детето със семейството му, дори и когато не живее при тях. Приемната грижа е услуга по-скоро за родителите, като поема от тях някои от функциите им. Така се развива концепцията за съвместно поемане на функциите на семейството (co-parenting). В този случай настаняването извън родното семейство се възприема като допълващо, или споделено настаняване. Споделено настаняване означава, че общите функции на семейството се разпределят (не се заместват) между биологичното семейство, което дава родството и принадлежността към него, приемното семейство, което осигурява грижа и привързаност и професионалният екип, който поема социализационните функции на семейството като учене, интереси и пр. В подкрепа на това разбиране са и медианите срещи на децата, настанени в приемна грижа с техните биологични родители.

Работата ни се опира също на разбирането, че приемните родители са наши партньори и колеги, т.е. ние сме за професионализацията на тази услуга и допринасяме за това чрез периодични групови и индивидуални супервизии на приемните семейства, чрез групи за самоподкрепа и поддържащи обучения.

Нашият подход е центриран към най-уязвимите деца – децата от 0-3 г. и децата с увреждания. От една страна те са най-голямата група, настанена в домове и от друга за децата от 0-3 г. Последниците от институционално отглеждане са най-тежки.

От гледна точка на модела на предоставяне на услугата, новаторското в нашия подход е приетото в проекта «Развитие на модела на приемна грижа в България» разбиране, че следва да се разграничат функциите на държавните структури по закрила на детето, които да имат отговорности по оценка на нуждите на децата в риск от такава услуга, настаняването и подкрепата на децата. Всички останали функции да се поемат от доставчик на социалната услуга. Това разбиране сериозно допринесе до увеличаването на приемните семейства, за качеството на грижата, която предоставят.

Специфична характеристика на нашия подход е и областното предоставяне на услугата, което освен за добрата координация, допринася и за ефективност на подхода (един екип с добра специализация предоставя услугата в цялата област, като се стреми да подкрепя развитието и на други доставчици).

³ Според Насоки на ООН за развитие на алтернативната грижа, 2009 г., под алтернативна грижа се разбира всяка грижа за дете, извън родното (осиновителското) му семейство

Първият важен резултат от приложението на модела е увеличаването на броя на приемните семейства – за целия период на проекта в областите, в които работи ИСДП те станаха общо 158, а настанените в тях деца - 174. Децата на възраст от 0 до 3 години, настанени в приемни семейства от началото на проекта са 66 (повече от 1/3), а децата с увреждания 18. За първи път в България бяха настанени бебета в приемно семейство непосредствено от родилен дом, благодарение на усилията на Областния ни център по приемна грижа в гр. Шумен.

Качествените резултати са особено важни за нас. Най-важният резултат са положителните промени в децата, които са предмет на специално наблюдение и се забелязват и от нашите партньори. Обратната връзка от приемните семейства е изключително положителна, те действително са в непрекъснат контакт със социалните работници от центровете, споделят радостите и трудностите, поставят проблемите си. Част от професионалното израстване на приемните семейства е осмислянето на приемната грижа, като временна грижа за децата, която е споделена отговорност между тях, биологичното семейство и институциите и особено важна е тяхната нагласа и умения да подкрепят у децата един добър образ за техните семейства. След срещи на наши приемни семейства с международни експерти се посочва, обратната връзка е много положителна именно за задълбочеността и качеството на предоставяне на услугата.

Такива са и изключително ниският брой на прекратени настанявания на деца, заличаването на приемни семейства от работа, сигналите за недобра грижа.

Партньорството на медиите, които отразяват по обективен и позитивен начин успехите и трудностите на приемните семейства, има решаваща роля в позитивната оценка на предоставяната от ИСДП приемна грижа. Успешното реализиране на областния модел на приемната грижа получава значителна подкрепа не само от професионалистите от системата за подкрепа на децата и семействата, но и от цялата общност.

Областният модел на приемна грижа се очерта като значително по-ефикасен и ефективен от предоставяните до този момент услуги по приемна грижа. Това се дължи от една страна на оптимизирането на разходите за висококвалифицирани екипи за предоставяне на услугата, каквито малко общини могат да си позволят, а от друга страна максималната гъвкавост и мобилност позволява услугата да се развива в цялата област.

Предоставяната от ИСДП приемна грижа включва новия подход за споделяне на отговорностите, който позволява да се намали значително периодът на отглеждане на децата извън биологичното или осиновителното семейство, с оглед на което се намаляват до минимум негативните последици за детото и се постига по-висока ефективност на услугата.

Основният въпрос, свързан с прилагането на областния модел на приемна грижа е неговата устойчивост. За да се прилага модел на високо качество на приемна грижа на областно ниво е необходимо да се разработят стандарти за разделяне на функциите между различните актьори и механизми за междуобщинско партньорство и областно финасиране на услугата. Вместо това, реализираният от Агенцията за социално подпомагане проект „И аз имам семейство“ отново залага на предоставяне на услугата на общинско ниво, което поражда сериозни безпокойства за нейното качество.

Разработената по Проект „Разширяване на модела на приемна грижа в България“ програма за обучение на приемните семейства е предоставена на всички професионалисти, обучени от „Национален ресурсен център по приемна грижа“, както и на всички общини, в които ще се реализира проект „И аз имам семейство“. ИСДП ще продължи да предоставя обучения, супервизия и методическа подкрепа на професионалисти в областта на приемната грижа и след приключването на проект „Национален ресурсен център по приемна грижа“.

Доц. Нели Птерова – Димитрова
Председател на Управителния Съвет
на ИСДП

Погледът на приемните родители

Казвам се Катержина Стоева със съпруга ми Людмил Стоев сме приемно семейство от три години. От април 2009 година полагаме грижи за дете от женски пол на 10 години, от раждането си живяло в условията на институционална грижа, с диагноза – Синдром на Даун. Аз и семейството ми познавахме детето от три годишната му възраст тъй, като работехме в институцията, в която то пребиваваше.

Затрудненията, които срещнахме при идването на детето в нашия дом бяха предимно свързани със самообслужването му и личната му хигиена, с комуникацията – детето комуникираше предимно с жестове и посочване и с приемането му от обществото. Около година отне, детето да придобие трайни хигиени навици и умения. Към момента му оказваме помощ само при къпане. Сега детето има активен речник, в рамките на около 50 думи, което значително улеснява комуникацията му. Все още когато се появим на обществено място с детето, срещаме недоумение и неразбиране в погледите и реакциите на голяма част от хората – например детето ги поздравява, а те не му отговарят и дори си обръщат главата в друга посока. Това води до отдръпване и затваряне на детето, което е по принцип комуникативно, лъчезарно и любвеобилно.

Срещаме затруднения при ползването на платения ни годишен отпуск. Аз имам право на 20 работни дни, съпругът ми на 30. За да може той да ползва неговия отпуск, аз трябва да съм отпуск, за да се грижа за детето. На практика моята отпуска е по-малка с 10 дни, от неговата поради, което той губи своите десет дни. Не може да ги ползва, а и не му се заплаща обезщетение. Като алтернатива ни предлагат да настанят детето в друго приемно семейство за времето на нашия отпуск. Това според нас не е удачен вариант и е неприемливо, тъй като е в ущърб на детето и излишен стрес за него, особено за дете с увреждане. Предлагаме приемният родител да има право на избор или да ползва отпуската си или ако не я ползва, тя да му бъде изплатена.

Друг аспект от приемната грижа за децата с увреждания, който ни вълнува още от момента на приемането на детето в нашето семейство и който не е спрял да ни тревожи през цялото време, е съдбата на детето след навършване на 18 годишната му възраст. Според така действащото законодателство издръжката на детето спира, което на практика означава прекратяване на приемната грижа. Когато става въпрос за дете с увреждане, календарната възраст не отговаря на зрелостта му, то няма да е в състояние самостоятелно да се грижат за себе си и делата си след навършване на пълнолетие. Единствената алтернатива на този етап е или отново връщане в институцията или в настаняване в защитено жилище. По този начин ние унаме усещането, че нашия труд и всичките ни усилия ще се обезсмислят тъй като ще лишат детето от неговото семейство и ще го върнат назад в развитието му. Предлагаме да продължи финансирането на издръжката, може би не в същия размер като за дете, но достатъчна, за да може семейството по продължи да се грижи и след навършване на пълнолетие.

Ноу Хау Център за алтернативни грижи за деца стартира поредица от семинари, които представят практики за деца и семейства в общността. Съдържанието им ще бъде публикувано в сайта ни. Ще очакваме от Вас предложения за теми и акценти, по които да се дискутира. Надяваме се на Вашето активно участие и принос. Изпрацайте ни теми и конкретни дейности, по които бихте искали да се организира дебат.

НОВО!!!

Ноу Хау Център за алтернативни грижи за деца предлага отворена телефонна линия веднъж месечно (всяка последна сряда от месеца) за консултации по теми свързани с деинституционализация.

Отворените консултации ще се провеждат всяка последна сряда на всеки месец от 12.00 до 14.00 часа.

Моля, ако имате заявка за консултация да я изпратите предварително на следния е-майл: info@knowhowcentre.org

Можете да ползвате стационарен или мобилен телефон за отворената телефонна консултация:

02/ 403 20 30 и/или 0882441271

Не се колебайте!!! Позвънете!!

За да се свържете с нас:
София
Ноу-Хау Център за алтернативни грижи за деца
Ул. „Хак Крум“ 38 А
Тел. **02/ 4032030**
E-mail: info@knowhowcentre.org